

Nr 106.

Ankom till riksdagens kansli den 8 april 1930 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till kraftstation vid Malfors.

(4:e avd.)

I den till riksdagen den 3 januari 1930 avlåtna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1930/1931 har Kungl. Maj:t (punkt 29 av det vid propositionen under rubrik »Utgifter för kapitalökning: bil. 3» fogade utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag) föreslagit riksdagen att i avbidan på den proposition, som kunde komma att avlåtas i ämnet, till vissa förberedande åtgärder för anläggning av en kraftstation i Motala ström mellan Roxen och Norrbysjön för budgetåret 1930/1931 beräkna ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 7 mars 1930 avlåten, till statsutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 181, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till kraftstation vid Malfors för budgetåret 1930/1931 anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor, att utgå av lånemedel.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till sistnämnda statsrådsprotokoll.

På den sträcka av Motala ström, som faller mellan Norrbysjön och Roxen, finnas följande olika vattenfall. Närmast utloppet från Norrbysjön ligger fallet vid *Råby* med en totalhöjd av omkring 7 meter. Detta fall äges av kronan och är endast mycket ofullständigt utnyttjat av en kronan tillhörig, gammal kvarn. Efter en relativt lugn älvsträcka vidtaga de kronan tillhöriga fallen vid *Ljung* med totalt omkring 9 meters fallhöjd. De hava tidigare partiellt använts för vissa mindre, lokala kraftbehov. Längre ned följa fallen vid *Jakobslund* och *Malfors* med totalt cirka 12 meters fallhöjd, ävenledes helt tillhöriga kronan. Av sistnämnda två fall är endast en mindre del utnyttjad för en chokladfabrik vid Malfors, vilken tills vidare arrenderar en del av vattenkraften av kronan. I samband med vattenkraftens fullständiga utbyggande är ägaren av chokladfabriken på grund av ett år 1906 träffat avtal skyldig att avstå från naturkraften mot erhållande av viss leverans av elektrisk energi. Slutligen finnes i Motala ströms närmast Roxen belägna del ett fall vid *Ny-kvarn* med omkring 4 meters höjd. Detta sistnämnda fall äges till minst hälften av kronan och i övrigt av Linköpings elektriska kraft- och belysningsaktie-

bolag samt tillgodogöres i en anläggning, vilken togs i bruk år 1908 och tillhör nämnda aktiebolag, vilket arrenderat kronans vattenrätt. Aktierna i bolaget ägas numera av Linköpings stad.

Rörande lämpligaste sättet för utbyggnad av de kronan tillhöriga vattenfallen mellan Norrbysjön och Roxen — vilka redan år 1906 förvärvats för drift av statens järnvägar — hava tidigare ett flertal utredningar verkställts. Dessa utredningar hava nu reviderats inom vattenfallsstyrelsen.

I skrivelse den 13 februari 1930 har *vattenfallsstyrelsen* framlagt förslag beträffande utbyggnad av förevarande vattenfall. Styrelsens förslag avser byggandet av en kraftstation för utnyttjande av den totala, omkring 28 meter höga fallhöjden i fallen vid Råby, Ljung, Jakobslund och Malfors i en enda anläggning — i styrelsens skrivelse benämnd *Malfors kraftstation* — och bibehållande av Nykvarns kraftstation med omkring 4 meters fallhöjd. Styrelsen räknar emellertid eventuellt med den möjligheten, att det efter förvärv av Nykvarns kraftstation kan visa sig lämpligt att något höja vattenytan ovanför Nykvarn och därigenom något minska fallhöjden vid Malfors. Verkställda ekonomiska utredningar hava visat, att Malforsstationen bör planläggas för att utnyttja en vattenmängd av högst cirka 90 kubikmeter per sekund. Kraftstationens maskineffekt skulle utgöra 19,800 kilowatt, och den i genomsnitt per år uttagbara energimängden komme att uppgå till omkring 87 miljoner kilowattimmar.

Enligt vattenfallsstyrelsen beräkningar skulle kostnaderna för kraftstationen vid Malfors uppgå till 9,800,000 kronor, att, enligt vad styrelsen tänkt sig, fördelas på budgetåren 1930/1931—1934/1935. För budgetåret 1930/1931 skulle anvisas ett belopp av 200,000 kronor, varvid förutsattes, att för detta budgetår endast vissa förberedande åtgärder skulle vidtagas.

Departementschefen har anfört bland annat följande:

»Vattenfallsstyrelsens förslag beträffande sättet för utnyttjande av vattenkraften i Motala ström på sträckan mellan Norrbysjön och Roxen går ut på, att vattenfallen å nämnda sträcka skulle tillgodogöras i två anläggningar, nämligen dels i en ny kraftstation vid Malfors, dels ock i den redan befintliga kraftanläggningen vid Nykvarn, vilken eventuellt framdeles skulle utvidgas och moderniseras. Det sålunda framlagda förslaget synes ändamålsenligt. För att vattentillgången skall på fördelaktigaste sätt kunna utnyttjas är det emellertid önskvärt, att dessa båda anläggningar ägas och drivas av en och samma företagare. Den Linköpings elektriska kraft- och belysningsaktiebolag tillhöriga kraftstationen vid Nykvarn, i vilken tillgodogöres vattenrätt som till minst hälften äges av kronan och i övrigt av nämnda bolag, bör därför förvärfvas av staten. I sådant syfte har vattenfallsstyrelsen med bolaget träffat ett preliminärt avtal. — — — — —

Det sätt, varpå enligt vattenfallsstyrelsens förslag den nya kraftstationen vid Malfors skulle anordnas, föranleder icke erinran från min sida. I denna del förutsätter förslaget emellertid, för en rationell kraftuttagning i anläggningen, viss reglering av vattenframsläppningen även i det mellan Boren och Norrbysjön befintliga fallet vid Näs, som till omkring 55 procent äges av Motala ströms kraftaktiebolag. En dylik reglering skulle bliva tryggad genom ett av vattenfallsstyrelsen träffat preliminärt avtal, avseende förvärv av aktiemajoriteten i nämnda bolag. — — — — —

Beträffande de av vattenfallsstyrelsen uppskattade kostnaderna för anlägg-

ningen vid Malfors lärer, såvitt nu kan bedömas, anledning till erinran icke föreligga. Det torde böra framhållas, att i kostnadsberäkningen ingår ett belopp av 20,000 kronor, som vattenfallsstyrelsen enligt den med Linköpings elektriska kraft- och belyningsaktiebolag träffade uppgörelsen skulle till bolaget erlægga såsom bidrag till förstärkande av vissa kraftledningar.

Den av styrelsen skisserade planen för fördelning av kostnadsbeloppet på skilda budgetår synes mig i anslutning till vad jag i statsverkspropositionen anfört beträffande omständigheter, som äro ägnade att inverka på frågan om tiden för anläggningens färdigställande, icke för närvarande böra föranleda ett ställningstagande. I detta avseende vill jag här endast framhålla, att frågan om elektrifiering av södra stambanan numera blivit aktuell genom en av järnvägsstyrelsen i februari månad detta år gjord framställning, vilken såvitt möjligt synes böra underställas 1930 års riksdag. Såsom vattenfallsstyrelsen antytt, lärer statsmakternas ståndpunktstagande i sistnämnda fråga sannolikt komma att påverka byggnadstakten för Malforsanläggningen.

För påbörjande av arbetena med förevarande kraftverksanläggning torde i enlighet med vattenfallsstyrelsens förslag böra för nästkommande budgetår anvisas ett reservationsanslag av 200,000 kronor. Detta belopp har vid den preliminära beräkningen i statsverkspropositionen betecknats såsom avsett till *vissa förberedande åtgärder för anläggning av en kraftstation i Motala ström mellan Roxen och Norrbyjön*. För att vid fortsatta medelsanvisningar kunna använda enhetlig anslagsbeteckning lärer emellertid anslaget lämpligen böra — i anslutning till det nu närmare utformade förslaget beträffande kraftstationens förläggning — redan från början betecknas såsom avsett för anläggande av *kraftstation vid Malfors*.»

Utskottet vill erinra, att förevarande förslag om en ny kraftstationsbyggnad vid Malfors i Motala ström ingår som ett led i den av vattenfallsstyrelsen uppgjorda planen för kraftverksutbyggnader i syfte att säkerställa centralblockets sannolika kraftbehov fram till slutet av år 1936.

*Utskottets
yttrande.*

Med tillstyrkande av förslaget hemställer utskottet,

att riksdagen må under utgifter för kapitalökning (statens vattenfallsverk) till *kraftstation vid Malfors* för budgetåret 1930/1931 anvisa ett reservationsanslag av 200,000 kronor.

Beträffande sättet för beredande av täckning för ifrågavarande anslag kommer utskottet att framdeles under riksdagen avgiva utlåtande.

Stockholm den 8 april 1930.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, A. C. Lindblad, J. L. Widell, O. Bergqvist, J. Nilsson* i Malmö, *C. P. V. Nilsson* i Gränebo, *E. J. G. Rosén, N. J. M. Svensson* i Kompersmåla, *K. V. Rydén, E. A. Lundell, Oscar Olsson* och *J. G. Walles*;

från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *C. R. Jansson* i Falun, *P. Nilsson* i Bonarp, *S. Bengtsson* i Norup, *L. J. Carlsson-Frosterud, P. M. Olsson* i Blådinge, *A. A:son Törnkvist* i Karlskrona, *B. F:son Holmgren, J. Olofsson* i Digernäs, *O. Nilsson* i Örebro, *S. Persson* i Fritorp och *G. Strindlund*.